

Legitimizace požadavku absolvovat vybrané předměty tzv. společného základu na PdF MU (školní pedagogika, pedagogická psychologie) studentům oboru speciální pedagogika

1. Profese speciálního pedagoga je regulovaná.
2. Požadavky na obsah jsou dány MŠMT ČR, Národním akreditačním úřadem a dalšími institucemi.
3. 30 % kreditového objemu studia tvoří předměty z oblasti pedagogiky a psychologie.
4. Studenti musí absolvovat studium v zákonem předepsané skladbě, jinak nemohou působit v resortu školství na poradenských pozicích (školské poradenské zařízení a školní poradenské pracoviště), jako vyučující pak můžete působit i v mateřských školách.
5. Studium zakládá kvalifikaci i pro působení ve zdravotnictví (nelékařské profese), v resortu práce a sociálních věcí (sociální služby, sociálněprávní ochrana dětí a mladistvých) nebo v resortu spravedlnosti.

- **Pouze absolvování pedagogického základu** absolventům speciální pedagogiky umožňuje získat kvalifikaci. **Většina absolventů SP bude pracovat s dětmi na školním poradenském pracovišti, ve školách nebo v nevládních organizacích.**

Předmět školní pedagogika umožňuje:

- pochopit práci učitele (budoucího partnera ke spolupráci)
- poznat procesy ve škole (vyučování, učení, diferenciaci, individualizaci atd.) pro následnou citlivou a vhodnou intervenci
- speciálního pedagoga.

Z organizačních pokynů k výuce ze září 2022

- **Portfoliové úkoly** budou odevzdány nejpozději **do 31.12.2022**.

Důležité informace k předmětu najdete v o interaktivní osnově k výuce předmětu Školní pedagogika v ISu - [Interaktivní osnova \(muni.cz\)](#).

Zkouška ze ŠP:

- a) test + ústní zkouška/odborná rozprava nad portfoliovým úkolem.
- b) Školní pedagogika je klíčovou oblastí SZZ – vizte [SZZ kompletní informace 1 9 2020.pdf](#).

Portfoliový úkol je prostředkem aplikace teorie školy, kurikula a výuky, tzn. obsahu Školní pedagogiky.

Kurikulární činnosti učitele (DAU,VC)

Od učiva
k jeho didaktické analýze,
výukovému cíli a učebním
úlohám

ŠP PS 2022

Formální struktura portfoliového úkolu – i pro *individuální výuku*

Předmět – vzdělávací oblast:

Ročník:

Tematický celek:

Téma (3-4 vyuč. jednotek) nebo **180 minut individuální výuky**

Cíle tématu: – *vybírat v RVP („cíle“, „klíčové kompetence“ a „očekávané výstupy“)*:

- *kognitivní (vědomosti)*

- *psychomotorické (dovednosti, schopnosti)*

- *postojové - afektivní – výchovné (postoje, potřeby, zájmy, hodnoty)*

Téma vyuč. jednotky	Výukové cíle*)	<u>Did.an.učiva</u> POJMOVÁ	<u>Did.an.učiva</u> OPERAČNÍ	Výukové strategie, metody	Evaluační nástroje Metodické poznámky
<i>z mapy</i>	<i>vyplývají z cílů tématu</i>	fakta	učební úlohy		
		pojmy	(zadání)		
		generalizace	(otázky)		
			KONKRÉTNĚ, ve 2. os.		

- Studenti speciální pedagogiky mohou pracovat s případovými studii a na tyto případy se orientovat ve svých portfoliových úkolech.
- Mohou spolupracovat se studenty učitelství při tvorbě příprav na výuku, včetně speciálně-pedagogických intervencí.
- Postup zpracování v interaktivní osnově [Interaktivní osnova \(muni.cz\)](http://muni.cz).

Didaktické zpracování učebního obsahu učitelem

- co učitel považuje za **zásadní**, co zdůrazňuje,
- které **pojmy vysvětluje**, na které **navazuje**, co **opakuje**,
- zda a jak vede žáky k **samostatnosti a myšlení**,
- jak odlišuje **základní učivo** od méně podstatného,
- jak **diferencuje** náročnost učiva pro skupiny žáků s různou výkonovou úrovní).

Struktura učiva, logičnost, návaznost

- učivo je prezentováno v učebnici nebo učitelem **strukturovaně**,
- **přehledně, systémově**,
- **vyvozuje** učitel **sám** nebo **se žáky**, souvislosti, důsledky a vztahy.

k samostatnému studiu

Typ učební látky

její **formativnost**,

náročnost na paměť - vede učivo k rozvoji myšlenkových operací,

provokuje zvědavost,

jaké je **množství osvojovaných pojmů**,

je možno si je zapamatovat **v hodině**, bude nutná **domácí příprava**).

Vazby mezi prvky probíraného učiva

tvoří učivo návazný celek, jsou v něm **příčinné souvislosti**, které napomáhají zapamatování,

jedná se o **izolované údaje**, které se těžko pamatují,

zda a jak **navazuje na předchozí zkušenosti** žáků.

k samostatnému studiu

Přehlednost záznamu probíraného učiva

jaký je záznam na tabuli,
jaký je v sešitech žáků;
je záznam ve formě tabulky,
grafu, nákresu.

Možnost vzniku mezipředmětových vazeb

souvisí prezentované učivo s jiným vyučovacím předmětem,
opírá se učitel o vědomosti žáků získané v jiných předmětech.

Motivační hodnota učiva

je prezentované učivo zajímavé, atraktivní, nezajímavé, čím je zajímavé, co v něm by mohlo být zajímavé a za jakých okolností.

Tematický plán - celoroční rozvržení učiva,

- http://www.zsvidnava.cz/e_download.php?file=data/editor/209cs_16.pdf&original=zem%C4%9Bpis+9+M.pdf

Podle požadavku vedení školy (nepovinný dokument)

učební osnovy předmětu do jednotlivých tematických celků + počty hodin a časové údaje, tj. měsíc (datum splnění tematického celku);

vzdělávací cíle, základní pojmy, atd. (volitelně)

Didaktická analýza učiva
(pojmová,
operační/učební
úlohy a
mezipředmětová)

Didaktická analýza učiva =
analytická myšlenková činnost,
kterou provádí učitel nad
učební látkou (tématem), aby
objevil a realizoval veškerý její
výchovný a vzdělávací potenciál
(publikace J. Skalkové).

Didaktická analýza učiva = projektová a hodnotící činnost učitele, který zvažuje, zda se v konkrétním učivu jedná o:

- **poznatky** (definice, data, poučky, zákony, pravidla, reálie), jejichž osvojením se v žákově poznatkové sféře vytvoří **vědomosti**;
- **činnosti** (aktivity, cvičení, trénink, výkony), jejichž opakovaným prováděním se dosáhne určitých žádoucích **dovedností** v intelektuální, motorické nebo psychomotorické úrovni žáka, v některých případech (při větším počtu opakování) i zautomatizovaných struktur, tj. návyků;

Didaktická analýza učiva = projektová a hodnotící činnost učitele, který zvažuje, zda se v konkrétním učivu jedná o:

- **logické operace** a myšlenkové pochody a postupy k pochopení nového učiva a jeho souvislostí; mají formativní význam, učí žáka **myslet** a **hledat** řešení a postupy;
- **výchovné momenty**, obohacující a rozvíjející **emotivní sféru** člověka, prožívání citů a emocí, estetických vjemů a prožitků;
- **volní prvky** k rozvíjení určité míry snahy, **vytrvalosti** a **vůle** k pochopení nového a k překonání překážek.

1. Pojmová analýza = analýza stěžejních pojmů v tématu a vztahů mezi nimi

Nástroje:

- pojmová mapa
- analýza struktury učiva – 3 kategorie:

1. *fakta*

2. *pojmy*

3. *generalizace*

Struktura učiva

Pojmy (kategorie nebo třídy věcí či myšlenek se společnými nejdůležitějšími /podstatnými/ vlastnostmi); konkrétní, abstraktní; 1 -2 slova

Generalizace (zobecnění) = výrok, který vyjadřuje vztahy mezi 2 nebo více pojmy; souvětí (př. Dělení je operací inverzní k násobení)

Fakta (informace o jednotlivých skutečnostech – o lidech, věcech, konkrétních místech, o události..,).

Příklady

Pojmy

Oběhová soustava. Krev, červené krvinky, bílé krvinky, krevní destičky.

Fakta: V těle máme 5-6l krve. Svaly společně s kostrou umožňují pohyb těla a vyvíjejí sílu. Dýcháním je nepřetržitě zajištěn přívod kyslíku ze vzduchu.

Generalizace: Na svalech závisí i trávení potravy a oběh krve. Onemocnění dýchacích cest předcházíme otužováním, pravidelným větráním, dodržováním hygieny. Každý člověk má krev určité krevní skupiny.

Vyučování jako didaktická transformace aneb cyklus **pedagogického uvažování a jednání** (L. S. Shulman, 1987, s. 12–17; cit. podle Janík, 2009, s. 181)

1. **Porozumění** – učitel rozumí učivu (cílům, strukturám a vztahům uvnitř předmětu i mimo).
2. **Transformace** – učitel **transformuje učivo** tak, aby se stalo srozumitelným i pro žáky. Zahrnuje několik kroků:
 - a) **Příprava** – kritická analýza a interpretace učiva, strukturování a rozfázování učiva s ohledem na cíle výuky.
 - b) **Reprezentace** – úvahy o užité formě reprezentace učiva (analogie, metafory, příklady, demonstrace, vysvětlení atd.).
 - c) **Výběr** – zpracování reprezentací učiva do forem a metod výuky; výběr postupů organizování a řízení výuky.
 - d) **Přizpůsobení učiva žákům** – zohlednění učebních obtíží a představ žáků o učivu (prekoncepce, miskoncepce), zohlednění jazyka, kultury a motivace, pohlaví, věku, schopností, zájmu, sebepojetí žáků atp.; úprava a diferenciaci s ohledem na jednotlivce.

3. **Vlastní vyučování** (vyučovací aktivity + zvládání třídního managementu – řízení výuky)

- prezentování a vysvětlování učiva,
- kontroly domácích úkolů,
- rozvoj interakce se žáky pomocí otázek, dotazování a poskytování odpovědí,
- řízení diskuzí,
- udělování pochval a trestů,

- organizování skupinové práce,
- kázeňská opatření,
- využívání humoru, experimentování atp.

4. Hodnocení

- průběžné zjišťování žákova porozumění
- ověřování žákova porozumění na konci vyučovací hodiny.
- Hodnocení jeho učitele jednání v hodině a jak pracoval s učivem.

5. Reflexe –ohlédnutí za vyučováním a učením, založené na kritické analýze učitelova jednání a chování třídy. Umožňuje učiteli poučení ze získaných zkušeností.

6. Nové porozumění – získávání nového porozumění cílům při práci s určitým učivem, rozumí strukturám učiva, žákům i sobě samému. Experimentální učení sebe sama a „aha-zážitky“ vytváří **nové porozumění**, s nímž vstupuje do dalšího vyučování.

Pasch a kol., 1998, s. 87

Bajka o mořském koníkovi Kdysi dávno si mořský koník sbalil do uzlíčku svých pět švestek a vyrazil do světa hledat štěstí.

Nedaleko od domova potkal úhoře. „Hej, kamaráde,“ zavolal na něho úhoř, „kam máš namířeno?“ „Vydal jsem se do světa hledat štěstí,“ odpověděl hrdě mořský koník. „To máš ale kliku,“ řekl úhoř. „Za čtyři zlaťáky ti prodám tuhle rychloploutev. S ní se tam dostaneš mnohem rychleji.“ „Páni, to je záběr,“ řekl mořský koník, zaplatil, nasadil si rychloploutev a odfrčel dvojnásobnou rychlostí.

Netrvalo to ani moc dlouho a znovu někoho potkal. Tentokrát to byla mořská sasanka. „Haló, kamaráde,“ zavolala mořská houba, „kampak máš namířeno?“ „Vydal jsem se hledat štěstí,“ odpověděl hrdě mořský koník. „To máš ale kliku,“ řekla houba. „Za malý poplatek ti prodám tenhle tryskový skútr, abys mohl cestovat mnohem rychleji.“

Mořský koník si za zbývající peníze koupil skútr a mohl teď cestovat mořskými vodami pětkrát rychleji.

Zanedlouho potkal žraloka. „Nazdar, kamaráde,“ řekl žralok, „kam máš namířeno?“ „Vydal jsem se hledat štěstí,“ odpověděl hrdě mořský koník. „To máš ale kliku,“ řekl žralok. „Dáš-li se touto zkratkou,“ a ukazoval přitom na svou tlamu, „ušetříš si spoustu času.“

„Prima, díky,“ řekl mořský koník, zafrčel na skútru do žralokova břicha a od té doby už o něm nikdo neslyšel.

Poučením z této bajky je, že pokud nevíš přesně, kam máš namířeno, nejspíš se ocitneš někde úplně jinde.

Výukový cíl

- **Zamýšlený a očekávaný výsledek**, k němuž učitel v součinnosti s žáky směřuje, tzn. „**směr**“ či „**směřování**“ k něčemu a predikuje „**změnu**“, zvyšuje **motivaci** žáků k učení (Skalková, 1999).
 - Je formulován „v jazyce žákova výkonu“ – „co má žák umět udělat“.
- To, co si mají z výuky žáci „odnést“ (nikoli to, co chce učitel „odučit“).

Čím se liší formulace cíle?

- S pomocí mapy objasní trasy objevných plaveb a jejich průběh.
- Popíše důsledky zámořských objevů, jejich ne/prospěšnost pro lidstvo.
- Zdůvodní příčiny kolonizace, dokáže vyjmenovat významné státy a osobnosti pro kolonizaci.
- Žák vysvětlí stavbu a funkci jednotlivých částí kardiovaskulární soustavy.
- Žák zdůvodní význam srážení krve.
- Žák nakreslí jednoduché schéma krevního oběhu.
- Žák vysvětlí rozdíl mezi nerostem a horninou.

Psychomotorické (pro oblast manuálních a fyzických dovedností)

Např.: Žák nakreslí schéma krevního oběhu...

Žák zhotoví model...

Žák dokáže letovat součástky k elektrickému obvodu (Petty, 2013, s. 394).

Žák dokáže opravit nesprávně instalovaný žebřík (Petty, 2013, s. 397).

Afektivní – výchovné cíle (projevy emocionálního chování, postoje, preference, potřeby, zájmy, hodnoty, osobnostní rozvoj) a sociální (komunikace, spolupráce):

Např.:

- Žák ocení význam/důležitost ...
- Žák vnímá estetickou hodnotu uměleckého díla...
- Žák citově reaguje na ...,
- Žák vidí morální dilema v jednání ...,
- Žák spolupracuje ve skupině na úkolu z projektu

Požadavky na formulaci výukového cíle

- **přiměřený** (věku a možnostem žáků),
- **kontrolovatelný** (vyjádřený jako pozorovatelná činnost žáka, užití tzv. **aktivních sloves** – viz Bloomova taxonomie cílů aj.),
- **konzistentní** (prostupný – nižší cíle směřují k dosažení vyšších a naopak),
- **jednoznačný** – formulace cíle by neměla připouštět různé interpretace.

Struktura cílů

- Kognitivní – intelektuální (*znalosti a kognitivní dovednosti*).
- Psychomotorická - psychomotorické dovednosti týkající se smyslového vnímání, pohybů a vzájemné koordinace vjemů s pohyby atd. Slovesa jako: **kresli, házej, plachti, svářej, ...**
- Postojová - afektivní – výchovná - zájmy, pozornost, estetické cítění, morální postoje, pocity, názory a hodnoty. Např.: **naslouchej, oceň důležitost, vnímej estetickou hodnotu, vnímej morální dilema, získej o něčem povědomí ap.**
- Sociální – komunikace, spolupráce

Nejčastější chyby při formulaci výukového cíle

- Příliš obecná formulace:
Žák se má naučit rovnice.
- Záměna výukového cíle s obsahem výuky: *Fotosyntéza.*
- Formulace v podobě činnosti učitele:
Provedu pokus s vodou.

Zapamatování

Definovat,

vytvořit seznam,

vyjmenovat,

vzpomenout si,

rozpoznat, zapsat, spojit,

zopakovat, podtrhnout,

zvýraznit)

Porozumění

překlad z jednoho jazyka do druhého,

jednoduchá interpretace, vybrat, uvést příklad,

určit, rozlišovat, vysvětlit, vyjádřit,

říci vlastními slovy,

simulovat, vypočítat, zkontrolovat, změřit)

Analýza a syntéza

rozbor systému, procesu na prvky a části,
provést rozbor, najít vztah, porovnat, shrnout, dát do souvislostí, seřadit do
logických posloupností, identifikovat příčiny a následky, kategorizovat,
diskutovat, odhadnout, odvodit, vyřešit

Hodnocení

posouzení materiálů, podkladů z hlediska účelu podle kritérií,
kritizovat, obhájit, ocenit, posoudit, podpořit názory,
vybrat, uvést klady a zápory, zdůvodnit, zhodnotit.

Aplikace

- aplikovat, demonstrovat, interpretovat údaje,
- načrtnout, zobecnit, plánovat, použít, prokázat, registrovat, řešit, vyzkoušet, rozlišit, připravit, zaznamenat.

Tvorba

- upravit, organizovat, formulovat, složit, navrhnout, spravovat, řídit, vytvořit systém, zrekonstruovat, předpovědět, navrhnout)

Učební úlohy
prostředek řízení učebních činností žáků
ve výuce

Zásady pro tvorbu učebních úloh neboli jak je tvořit

1. **Témata úloh ze skutečného života** – “tady a teď”, “být při tom” (využít zkušeností žáků, aktualizace, motivace).
2. **Používat aktivní slovesa** (vyjadřující pozorovatelnou činnost) vždy na začátku věty – vytvořit tak rozkazovací větu jako pobídku pro činnost, nejen pro jednoduchou odpověď.
3. **Pokyny v úkolu vyjádřit přesně co do kvality i kvantity** (vyhýbat se slovům nějaký, několik,...)
4. **Formulace úkolů má být vzrušující, provokující, lákavá výzva. Je zaměřena na klíčové učivo, zahrnuje různé úrovně náročnosti (Bloom: znalost – porozumění – aplikace - analýza - hodnocení - tvořivost) s respektem ke všem typům inteligence (Gardner). K dispozici jsou úkoly pro individuální i skupinovou práci.**
5. **Promyslet zabezpečení pomůckami a materiálem**, aby nevznikaly nepřekonatelné překážky (které odvedou pozornost).

Učební úlohy a jejich kognitivní náročnost podle B. Blooma

1. Úlohy na zapamatování a znovupoznání

Cílová kategorie: ZNALOST – žák si vyvolává nebo znovupoznává informace

- vyjmenuj;
- řekni (popiš),
- co je jako...;
- řekni kdy...;
- řekni kdo...;
- udělej seznam;
- spoj...;
- najdi...;
- zarecituj...,
- řekni kolik...

2. Úlohy na porozumění

Cílová kategorie: POROZUMĚNÍ – žák chápe informaci a umí ji přednést v jiné formě

- řekni, co znamená...;
- vysvětli...;
- řekni hlavní myšlenku...;
- řekni pořadí...;
- řekni proč...;
- ukaž...;
- znázorni vztah...;
- vysvětli definici...

Změna jedné podoby vyjádření do jiné (např. číselná v písemnou), napsat krátké shrnutí, vybrat hlavní myšlenku, vysvětlit vztah mezi dvěma myšlenkami apod. Zařazování, rozlišování apod.

3. Úlohy na aplikaci

VYUŽITÍ (APLIKACE) - žák řeší problém s použitím informace a vhodného zobecnění; aplikování postupu na známý, neznámý úkol. Určit v jakých situacích je vhodné použít, provádět, užít

- změň...;
- použij jiným způsobem...;
- ukaž, jak udělat...;
- předved' (zdramatizuj)...;
- nakresli obrázek, který ukazuje, jak...;
- dej příklad...;
- uveď důvod...;
- řekni, jak je... použito v tomto případě;
- řekni, co tě napadá při pohledu na tu věc?
- vykonej...
- zaved'...;
- použij...

4. Úlohy na analýzu

ANALÝZA - žák rozděljuje, odděluje informace do jednotlivých částí podle nějakého kritéria nebo úhlu pohledu

- roztríd' do skupin...
- řekni, v čem jsou... a ... stejné (jiné)
- popiš, jak a proč ... se stalo...
- řekni, co je pravdivé (nepravdivé, skutečné, přesvědčivé)
- rozliš podstatné a nepodstatné části
- zjisti, z čeho se skládá... (jak prvky zapadají do struktury)
- uveď argumenty pro a proti...
- vytvoř schéma...
- naznač strukturu...
- uveď, z čeho se to skládá...
- rozliš...
- uspořádej...
- analyzuj...

5. Úlohy na syntézu

SYNTÉZA – žák řeší problém tím, že spojuje informace, což vyžaduje originální, tvořivé myšlení

- řekni (napiš) nové vyprávění o...
- vytvoř...
- uprav nově ...
- postav (zkonstruuuj)...
- řekni, co jiného by mohl dělat ...
- řekni, jak udělat lepší ...
- kombinuj ...
- předstírej, že...
- co myslíš, že bude dál

6. Úlohy na hodnocení

HODNOCENÍ – žák posuzuje informace vzhledem k zavedeným standardům nebo podle určitých kritérií, zaujímá stanoviska

- řekni, proč je ... horší (lepší, spravedlivější atd.)
- řekni, proč souhlasíš (nesouhlasíš) s ...
- co bys dal na 1., 2., 3. místo...
- rozhodni...
- řekni, co se stane...
- shrň...
- dokaž... argumentuj...
- posud'...
- urči stanovisko...
- zkontroluj správnost...
- zhodnoť...
- vyslov vlastní názor
- vyber nejlepší řešení a zdůvodni...

7. Úlohy vedoucí k tvorbě originálních produktů

7. úroveň náročnosti přiřadili k původní Bloomově taxonomii jeho následovníci, kteří provedli revizi původní taxonomie s cílem zpřesnit náhled na výsledky kognitivních aktivit žáků (tým pod vedením D.B. Krathwola)

Cílová kategorie: TVŮRČÍ ČINNOST – žák vytváří originální produkty na základě vlastního nápadu nebo pokynů učitele

- navrhni, co se z ... dá vytvořit
- vytvoř...
- naplánuj...
- vymysli způsob...
- navrhni...atd.

Zavedení této kategorie znamená určité změny v nejvyšších kategoriích Analýza, Syntéza, Hodnocení; Tvůrčí činnost přebírá některé úkoly hlavně ze stupně Syntéza.

Studijní texty

- <https://pedagogika.skolni.eu/pedagogika/didaktika/taxonomie/>
- https://is.muni.cz/el/1421/jaro2008/UZB003/um/4429574/Vyukove_cile_1.pdf

Texty ke studiu

Pasch, M. (2005). *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině*. Praha: Portál.

Skalková, J. (2007). *Obecná didaktika*. Praha: Grada.

Maňák, J., & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido.